

Кузенко Т. Б., Полтініна О. П.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА ЗАСАДАХ КОНТРОЛІНГУ

У статті обґрунтовано доцільність впровадження контролінгу в систему забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Визначено складові елементи системи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, а саме: визначено мету, задачі, функції, передумови впровадження, методи та суб'єкти забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу. Розроблено методичний підхід до визначення використання тактичного та стратегічного контролінгу в забезпеченні фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, який дозволяє здійснювати об'єктивну діагностику рівня фінансової безпеки та визначати основні загрози фінансовим інтересам власників суб'єктів підприємництва. Запропоновано структурно-функціональну модель забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, яка узагальнює підходи до побудови системи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу та визначає етапи її побудови.

Ключові слова: фінансова безпека суб'єкта підприємництва, контролінг, загроза фінансовій безпеці

Рис.: 4. Бібл.: 13..

Кузенко Тетяна Борисівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент, кафедра фінансів, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: tkuzenko@yandex.ru

Полтініна Ольга Павлівна – викладач, кафедра фінансів, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: kaf_finansov@mail.ru

УДК 658.15+336.7

Кузенко Т. Б., Полтініна О. П.

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА ОСНОВЕ КОНТРОЛЛИНГА

В статье обоснована целесообразность внедрения контроллинга в систему обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства. Определены составляющие элементы системы обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основе контроллинга, а именно: определены цели, задачи, функции, предпосылки внедрения, методы и субъекты обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основе контроллинга. Разработан методический подход к определению использования тактического и стратегического контроллинга в обеспечении финансовой безопасности субъектов предпринимательства, который позволяет осуществлять объективную диагностику уровня финансовой безопасности и определять основные угрозы финансовым интересам владельцев субъектов предпринимательства. Предложена структурно-функциональная модель обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основе контроллинга, которая обобщает подходы к построению системы обеспечения финансовой безопасности субъектов предпринимательства на основе контроллинга и определяет этапы ее построения.

Ключевые слова: финансовая безопасность субъекта предпринимательства, контроллинг, угроза финансовой безопасности

Рис.: 4. Библ.: 13.

Кузенко Татьяна Борисовна – кандидат экономических наук, доцент, доцент, кафедра финансов, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Email: tkuzenko@yandex.ru

Полтініна Ольга Павлівна – преподаватель, кафедра финансов, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Email: kaf_finansov@mail.ru

UDC 658.15+336.7

Kuzenko T. B., Poltinina A. P.

FORMATION OF THE SYSTEM OF ENSURING FINANCIAL SECURITY OF ENTREPRENEURS ON THE BASIS OF CONTROLLING

The article substantiates expediency of introduction of controlling into the system of ensuring financial security of entrepreneurs. It identifies components of the system of ensuring financial security of entrepreneurs on the basis of controlling, namely: goals, tasks, functions, prerequisites of introduction, methods and subjects of ensuring financial security of entrepreneurs. It develops a methodical approach to identification of the use of tactical and strategic controlling in ensuring financial security of entrepreneurs, which allows performance of objective diagnostics of the level of financial security and identification of main threats to financial interests of entrepreneurs. It offers a structural and functional model of ensuring financial security of entrepreneurs on the basis of controlling, which generalises approaches to construction of the system of ensuring financial security of entrepreneurs on the basis of controlling and identifies stages of its construction.

Keywords: financial security of entrepreneurs, controlling, threats to financial security.

Рис.: 4. Библ.: 13.

Kuzenko Tatyana B. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Finance, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: tkuzenko@yandex.ru

Poltinina Olga P. – Lecturer, Department of Finance, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: kaf_finansov@mail.ru

Постановка проблеми. В умовах стрімких змін ринкового середовища, проявів стагнаційних процесів та на шляху стабілізації економіки суб'єкти підприємництва особливо гостро реагують на негативний вплив зовнішніх чинників, що, в свою чергу, призводить до виникнення все більшої кількості загроз їх ефективній діяльності. Зазначені умови актуалізують проблеми забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в сучасних умовах української економіки. Для вітчизняних суб'єктів підприємництва дедалі більш нагальною є проблема удосконалення системи забезпечення фінансової безпеки, впровадження сучасних інструментів, підходів та інтегрованих систем, всім цим вимогам задовольняє впровадження контролінгу в процес забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед українських вчених вагомих внесок у дослідження проблеми забезпечення та управління фінансовою безпекою зробили: О. В. Ареф'єва, О. І. Барановський, К. С. Горячєва, А. О. Єпіфанов, М. М. Єрмошенко, Я. А. Жаліло, Н. П. Капустін, Ю. Г. Кім, Н. Н. Пойда-Носик та інші.

Проблемам впровадження контролінгу в діяльність суб'єктів підприємництва присвячені наукові праці вітчизняних та закордонних дослідників, зокрема слід виділити таких вчених: Е. А. Ананькіна, О. В. Ареф'єва, Т. А. Головіна, Н. Данілочкіна, Р. Е. Исакова, Д. Кембел, Х. Кюппер, Э. Майер, Д. Майлз, Р. Манн, Х. Нойхль, Г. Пич, А. Поважний, К. Серфлінг, Дж. Стонхаус, Д. Хан, П. Хорват, Э. Шерм.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак жоден із науковців не розглядав детально можливості поєднання таких двох надзвичайно важливих аспектів діяльності суб'єкта господарювання, як фінансова безпека та контролінг. В центрі уваги дослідників знаходяться методологічні, діагностичні, управлінські, процесуальні, юридичні аспекти забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, однак комплексно та системно цей процес практично не розглядається, не виділяються горизонти забезпечення ФБСП: тактичний та стратегічний, що не дає змоги повною мірою здійснювати планування заходів, спрямованих на нейтралізацію загроз фінансовій безпеці.

Мета статті полягає у формуванні теоретико-методичного підходу до забезпечення ФБСП на засадах контролінгу.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва (ФБСП) повинне ґрунтуватися на інтегрованому підході, який дозволяє координувати та узгоджувати дії, спрямовані за забезпечення захисту від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єкта підприємництва, таким підходом є контролінг, який здатен збагатити процес забезпечення ФБСП додатковим комплексним інструментарієм координації, моніторингу та узгодження прийняття управлінських рішень, а також забезпечить можливість здійснювати ранню діагностику загроз ФБСП із подальшою розробкою конкретних рекомендацій та пропозицій, спрямованих на підвищення рівня ФБСП.

Аргументувати необхідність впровадження контролінгу в забезпечення ФБСП доцільно, визначаючи основні причини впровадження контролінгу в систему забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, серед яких: усвідомлена необхідність здійснення організаційних та структурних змін на суб'єкті підприємництва; відсутність прозорої системи відповідальності за здійснення оптимізаційних заходів; усвідомлена необхідність безперервного отримання та обробки інформації про внутрішній стан суб'єкта підприємництва та стан його зовнішнього середовища; необхідність ранньої діагностики рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва; необхідність постійного планування та прогнозування показників діяльності суб'єкта підприємництва.

Означені причини набувають надзвичайної актуальності в умовах виходу із фінансової кризи, наслідки якої спостерігаються практично на кожному суб'єкті підприємництва, тому вони потребують сьогодні поєднання двох підрозділів: відділу контролінгу та фінансового відділу, оскільки синергійний ефект від їх поєднання здатен забезпечити підвищення результативності діяльності суб'єкта підприємництва.

Складові елементи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу, сформовані на основі визначення значення та напрямів поєднання контролінгу та забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва, наведено на рис. 1.

В межах забезпечення фінансової безпеки суб'єкта підприємництва на засадах контролінгу слід розглядати обидва напрями контролінгу – тактичний та стратегічний – оскільки діагностика рівня ФБСП проводиться постійно з метою визначення небезпек у короткий строк (використання тактичного контролінгу) та на довготривалу перспективу (стратегічний контролінг).

Особлива цінність інформації, що отримана від служби контролінгу, полягає в її об'єктивності, оскільки завдання працівників цього підрозділу полягає саме в акумуляції та інтерпретації даних про функціонування зовнішнього та внутрішнього середовища. Крім того, сучасні інструменти контролінгу дозволяють узгоджувати спрямованість різних підрозділів у досягненні визначених тактичних та стратегічних цілей.

Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва з використанням принципів засад контролінгу дозволить оптимізувати процес забезпечення захисту фінансових інтересів від загроз, оскільки контролінг дозволяє координувати функції різних підрозділів, реалізовувати їх комплексно, це обумовлено розгалуженістю загальних функцій контролінгу, які включають управлінський облік, моніторинг, контроль за прийняттям фінансових рішень, рефлексію результативності фінансових рішень (яким чином вплине рішення на діяльність опосередкованих сфер суб'єкта підприємництва – на який безпосередньо не було спрямовано дії).

Однак починати процес забезпечення ФБСП необхідно з діагностики її рівня [11]. У діагностиці рівня ФБСП також не-

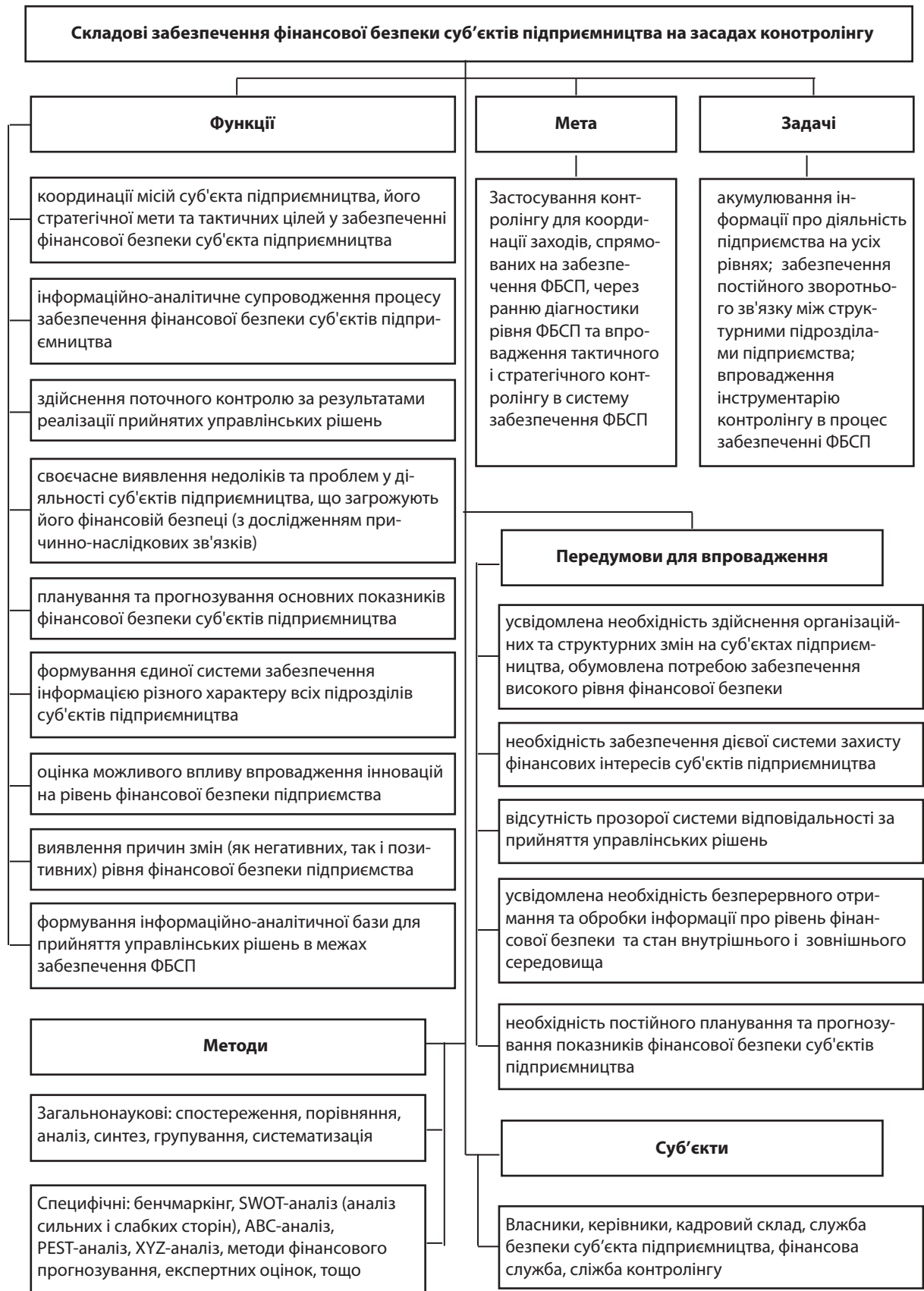

Рис. 1. Складові забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу (авторська розробка)

обхідно застосовувати контролінгові показники, які дозволять визначити результативність окремо тактичного і стратегічного контролінгу в забезпеченні ФБСП [13, с. 65]. Отже, з метою удосконалення діагностики ФБСП запропоновано методичний підхід до визначення використання тактичного та стратегічного контролінгу в забезпеченні ФБСП (рис. 2), який є новим, оскільки раніше науковці не розглядали можливість поєднання показників контролінгу із показниками фінансової безпеки та не інтерпретували результати впровадження контролінгу в систему забезпечення ФБСП.

Суб'єктам підприємництва необхідно приділяти увагу в першу чергу тактичним заходам, які не суперечать стратегічній меті діяльності суб'єкта підприємництва та спрямовані на швидке підвищення рівня фінансової безпеки суб'єкта підприємництва, досягти цього можна шляхом постійного моніторингу фінансового стану, виявлення небезпек та оперативного формування заходів зі стабілізації ситуації. Максимальної уваги потребує сфера забезпечення грошово-кредитної складової ФБСП: оптимізація структури кредиторської та дебіторської заборгованості, забезпечення належного рівня ліквідності. Впровадження контролінгу на кожному рівні та етапі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва дозволить збагатити управлінські процеси на суб'єкті підприємництва сучасними технологіями та інструментами, результативність яких доведена суб'єктами підприємництва розвинених країн, які вже значно довший відрізок часу існують в умовах ринкової економіки, жорсткої конкуренції, необхідності самостимулювання діяльності підприємства [10, с. 144]. Одним із головних етапів забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва є діагностика її рівня, інтегрована модель діагностики рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва наведена на рис. 3.

Вже навіть на початковому етапі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва – етапі діагностики – контролінг може стати незамінним інструментом, який дозволяє виявляти небезпеки зовнішнього та внутрішнього середовища шляхом аналізу значної кількості інформаційних потоків. Роль контролінгу в діяльності суб'єктів підприємництва може визначати його як універсальний засіб вирішення всіх завдань, що характеризує необхідність його впровадження як нової функції забезпечення ФБСП, і в той же час контролінг увібрав в себе вже відомі принципи організації діяльності.

Кінцева мета контролінгу полягає в регулюючому впливі на процеси, що протікають в організації. Вся система контролінгу є багаторівневою. З цієї точки зору контролінг, як концепція системного регулювання діяльності суб'єктів підприємництва повинен бути зосереджений на розробці шляхів забезпечення довгострокового та ефективного існування організації – на участі в розробці стратегії. Здебільшого досягнення синергетичного ефекту досягається поєднанням функцій контролінгу (тактичного та стратегічного) та фінансової безпеки. Також слід зазначити, що для суб'єктів підприємництва актуальним є тактичний розвиток, який забезпечує підґрунтя для подальшого стратегічного розвитку [12].

У загальному вигляді процес забезпечення ФБСП доцільно представити як модель забезпечення ФБСП на засадах контролінгу, яка об'єднує принципи, функції, етапи та результат впровадження контролінгу в систему забезпечення фінансової безпеки (рис. 4).

Процес забезпечення фінансової безпеки на засадах контролінгу повинен базуватися на чітко визначених принципах із дотриманням основних етапів, адже стихійні несплановані дії не дозволять досягти позитивних результатів.

Запропонована структурна модель контролінгу в забезпеченні ФБСП дозволяє поетапно планувати впровадження контролінгу в забезпечення ФБСП.

Також акцентується увага на меті такого поєднання, яка полягає у досягненні подвійного ефекту від впровадження контролінгу в забезпечення фінансової безпеки, оскільки саме своєчасний, детальний, професійний, всебічний аналіз інформації про стан суб'єкта підприємництва, його зовнішнє середовище дає змогу повно діагностувати рівень фінансової безпеки та розробити заходи із її забезпечення.

Висновки. Забезпечення фінансової безпеки на засадах контролінгу необхідно здійснювати на основі розробленого теоретико-методичного підходу, який дозволить досягти позитивних результатів. Запропонована структурно-функціональна модель забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу дає змогу керівникам суб'єктів підприємництва більш якісно захищати власні фінансові інтереси та розробляти заходи із протидії загрозам внутрішнього та зовнішнього середовища суб'єкта підприємництва.

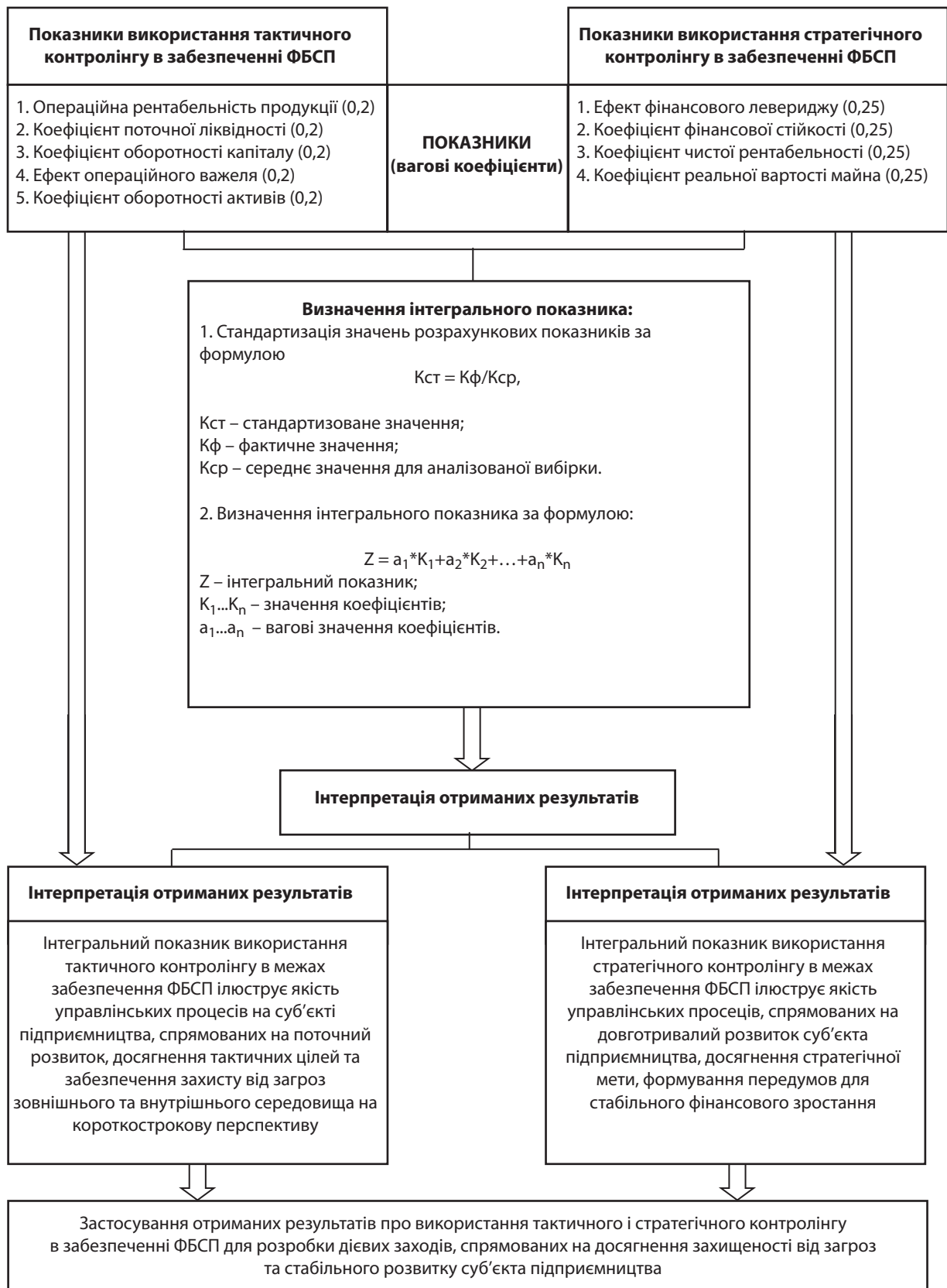

Рис. 2. Методичний підхід до визначення використання тактичного та стратегічного контролю в забезпеченні ФБСП (авторська розробка)

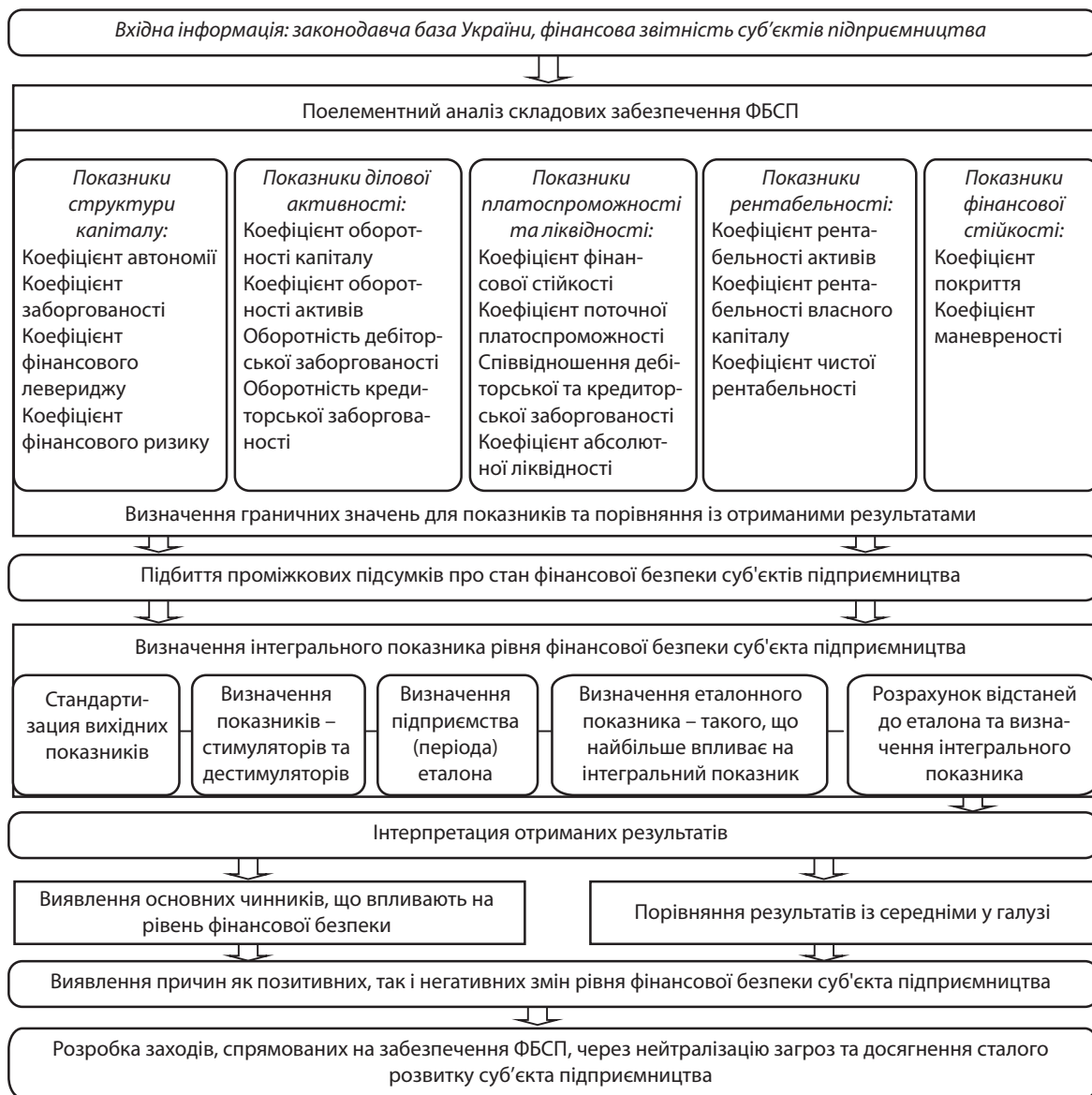

Рис. 3. Інтегрована модель діагностики рівня ФБСП на засадах контролінгу (авторська розробка)

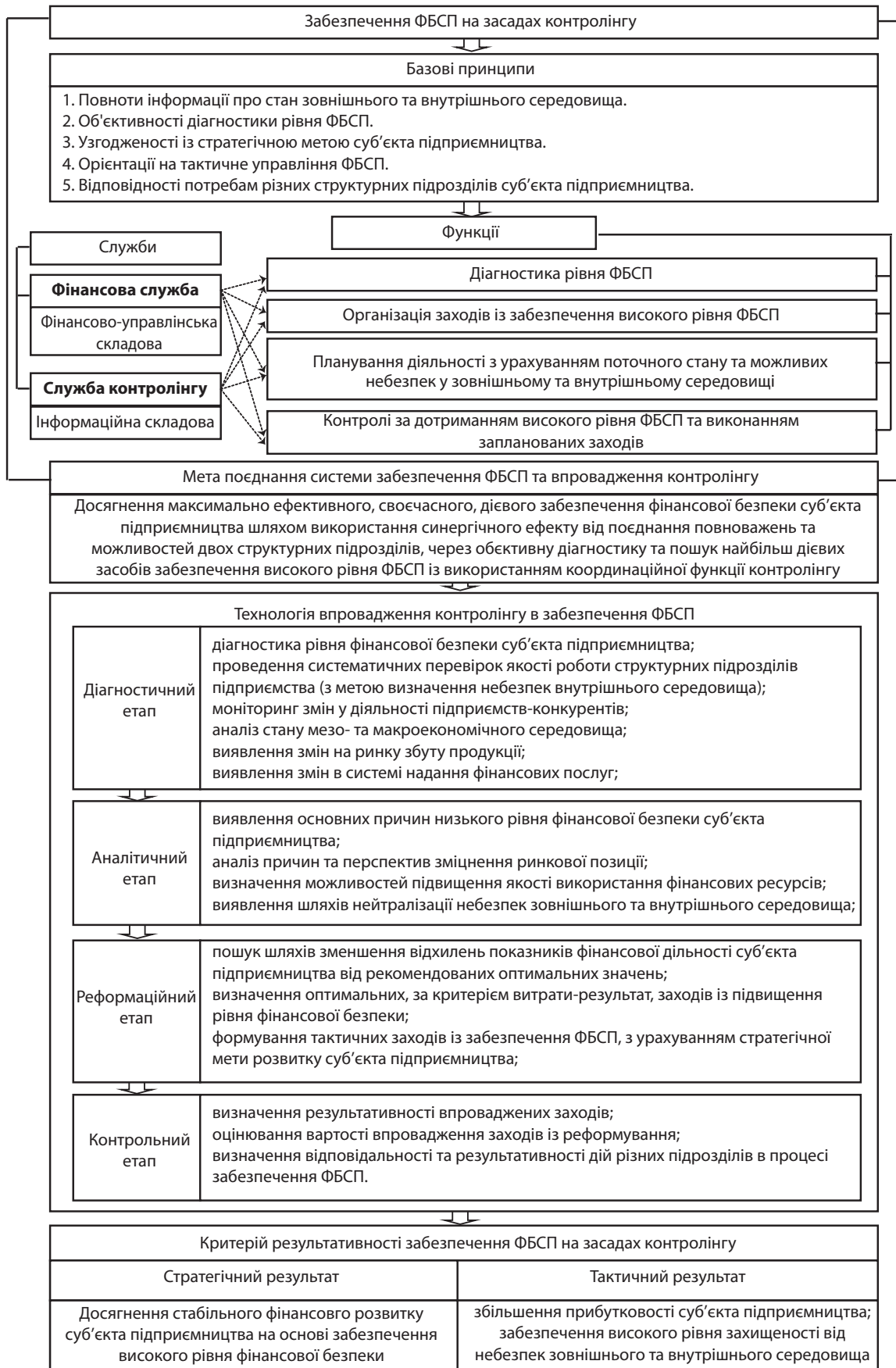

Рис. 4. Структурно-функціональна модель забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємства на засадах контролінгу (авторська розробка)

ЛІТЕРАТУРА

1. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 98–103.
2. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія ; Інститут економічного прогнозування / О. І. Барановський. - К. : Фенікс, 1999. – 338 с.
3. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67.
4. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева, А. М. Ашуєв ; за ред. М. М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2005. – 78 с.
5. Камінський А. Б. Моделювання фінансових ризиків: Монографія / А. Б. Камінський. – К.: Вид. «Київський університет», 2009. – 304 с.
6. Кім Ю. Г. Формування системи фінансової безпеки транспортно-експедиційного підприємства: монографія / Кім Ю. Г. – К.: «Дорадо», 2007. – 140 с.
7. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах кризи / О. А. Кириченко, І. В. Кудря // Інвестиції : практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22–26.
8. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1(1). – С. 86–97.
9. Кузенко Т. Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т. Б. Кузенко, В. В. Прохорова, Н. В. Саблина // Бизнес Информ. – 2007. – № 12 (1). – С. 27–29.
10. Кузенко Т. Б., Полтніна О. П. Концептуальні основи використання контролінгу в управлінні фінансовою безпекою підприємства / Т. Б. Кузенко, О. П. Полтніна // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 7. – С. 139–147.
11. Пойда-Носик Н. Н. Система забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва акціонерної форми господарювання: теоретико-методологічний аспект // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – № 1 (13) – С. 87–91.
12. Пойда-Носик Н. Н. Використання системного підходу в управлінні фінансовою безпекою підприємства / Н. Н. Пойда-Носик // Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка. – 2011. – Вип. 33. – С. 158–163.
13. Полтніна О. П. Забезпечення ефективності фінансової діяльності на основі контролінгу в системі забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва / О. П. Полтніна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 39. – С. 64–67.

REFERENCES

- Arefieva, O. V., and Kuzenko, T. B. «Ekonomiczni osnovy formuvannia finansovoi skladovoi ekonomichnoi bezpeky» [Economic Foundations of the financial component of economic security]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1 (2009): 98–103.
- Baranovskiy, O. I. *Finansova bezpeka* [Financial Security]. Kyiv: Feniks, 1999.
- Horiacheva, K. S. «Finansova bezpeka pidpriemstva. Sutnist ta mistse v systemi ekonomichnoi bezpeky» [Financial Security of the enterprise. Essence and place in the system of economic security]. *Ekonomist*, no. 8 (2003): 65–67.
- Kaminskiy, A. B. *Modeliuvannia finansovykh ryzykiv* [Modeling financial risk]. Kyiv: Kyivskiy universytet, 2009.
- Kim, Yu. H. *Formuvannia systemy finansovoi bezpeky transportno-ekspeditsiynoho pidpriemstva* [Formation of financial security forwarding company]. Kyiv: Dorado, 2007.
- Kyrychenko, O. A., and Kudria, I. V. «Vdoskonalennia upravlinnia finansovoi bezpekoiu pidpriemstv v umovakh kryzy» [Improvement of financial security companies in crisis]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 10 (2009): 22–26.
- Krakov, Yu. B., and Razhon, R. O. «Upravlinnia finansovoi bezpekoiu pidpriemstv» [Management of financial security companies]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, no. 1(1) (2008): 86–97.
- Kuzenko, T. B., Prokhorova, V. V., and Sablina, N. V. «Upravlenie finansovoy bezopasnostiu na predpriatii» [Management of financial security in the enterprise]. *Biznes Inform*, no. 12(1) (2007): 27–29.
- Kuzenko, T. B., and Poltinina, O. P. «Kontseptualni osnovy vykorystannia kontrolinhu v upravlinni finansovoi bezpekoiu pidpriemstva» [Conceptual Foundations of use in controlling the management of financial security company]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 7 (2011): 139–147.
- Poida-Nosyk, N. N. «Systema zabezpechennia finansovoi bezpeky sub'ektiv pidpriemnytstva aktsionernoi formy hospodariuvannia: teoretyko-metodolohichni aspekty» [System to ensure financial security entities joint-stock management: theoretical and methodological aspects]. *Visnyk universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 1(13) (2012): 87–91.
- Poida-Nosyk, N. N. «Vykorystannia systemnoho pidkhodu v upravlinni finansovoi bezpekoiu pidpriemstva» [Using a systematic approach to managing financial security company]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ekonomika*, no. 33 (2011): 158–163.
- Poltinina, O. P. «Zabezpechennia efektyvnosti finansovoi diialnosti na osnovi kontrolinhu v systemi zabezpechennia finansovoi bezpeky sub'ektiv pidpriemnytstva» [Ensure the effectiveness of financial activities based on controlling the system to ensure financial security entities]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 39 (2012): 64–67.
- Yermoshenko, M. M., Horiacheva, K. S., and Ashuiev, A. M. *Ekonomiczni ta orhanizatsiyni zasady zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstva* [Economic and organizational basis to ensure financial security company]. Kyiv: Natsionalna akademiia upravlinnia, 2005.